

KAPITTEL 3

Lekens sanselighet

Merete Lund Fasting

Dette kapitlet skal handle om lek. Hvilken betydning kan lek ha for helse? Lek kan ha en betydning for både barn og voksne, friske og syke. I lek kan man glemme tid og sted, i lek kan man bli oppslukt, leken kan være altoverskyggende og selvforbyggende, og lek kan gi rom for fantasi og bevegelse. Ifølge Gadamer (2004) er leken helt avgjørende i menneskets liv: Han mener leken er sentral i menneskets væremåte. Kapitlet er ment å inspirere ulike helsearbeidere til å legge vekt på leken. I dette kapitlet vil eksemplene på lek være lek i natur. Mange helseforetak bruker natur i rehabilitering og i arbeid med forebyggende helsearbeid.

I kapitlet vil jeg ta utgangspunkt i mitt doktorgradsarbeid med tittel *Vi leker ute!* (Fasting 2012). I dette arbeidet fulgte jeg ti barn, fem jenter og fem gutter i deres egen initierte lek i skoletida, og da i friminuttene og i uteskole, og på fritida. Det sentrale har vært å forsøke å nå inn i barnas lekeverden og å forstå og beskrive barnas opplevelser og erfaringer med deres lek og lekesteder. Doktorgradsarbeidet har en fenomenologisk hermeneutisk tilnærming og bygger i stor grad på perspektivene til Merleau-Ponty (1962) og Gadamer (2004). I dette kapitlet vil jeg med utgangspunkt Merleau-Ponty og Gadamer forsøke å bygge broer mellom teori og praksis. Merleau-Ponty var fenomenolog, mens Gadamer var hermeneutiker, men med mange fenomenologiske tanker. Begge var helhetsorienterte og tenkte at et fenomen må forstås i en sammenheng. De mente det var unaturlig å forsøke å forstå mennesket og verden som subjekt eller objekt. Merleau-Ponty mener en slik forståelse river verden og mennesket fra hverandre.

Jeg vil her være opptatt av spørsmål rundt barns lek og lekesteder og uten å gi noen eksakte svar. Fenomenologi er en vitenskap om fenomenene, og jeg vil la fenomenet leks poetiske, sanselige og kunstneriske former komme til uttrykk. Hvilke forhold er det så mellom lek og poesi?

Akkurat som med leken er det helt umulig å si eksakt hva som er poesi. Poesi er en side ved mange fenomener, og du finner blant annet poesi i lek, kunst, dikt og naturopplevelser. Du blir grepet av noe i poesien. Mange barn beskytter seg mot rasjonalitet og fornuft i leken. De leter etter det eventyrlige og mystiske. De vil føle at de har kontakt med verden. De elsker å bli fortryllet! Med en slik tilnærming til leken er man ikke opptatt av at barn skal begripe gjennom leken, men at barna skal bli grepet i leken. Barn er grepet av det å være til og det å kunne utforske. Barn liker å eksperimentere, og de liker å leke på steder som gir rom for det. Et lite utdrag av diktet «Det gåtfulla folket» forteller oss mer om dette.

Det gåtfulla folket

Barn är ett folk och dom bor i
ett främmande land,
detta land är ett regn och en pöl.
Över den pölen går pojkar
båtar ibland,
och dom glider så fint utan köl.
Där går en flicka, som
samlar på stenar,
hon har en miljon.
Kungen av träd sitter stilla
bland grenar
i trädkungens tron.

Beppe Wolgers

Vitenskapsteoretiske perspektiv

Merleau-Ponty og Gadamer vil i dette kapitlet brukes som brobyggere for å drøfte og forsøke og forstå leken. Den grunnleggende forståelsen til Merleau-Ponty (1962; 1994) går ut på at mennesket alltid står i en relasjon til verden. Merleau-Ponty (1994) beskriver og ser på kroppen som et sansende, persiperende, handlende, følende og talende fenomen: Han kaller dette egenkroppen. Merleau-Ponty var den første innen den fenomenologiske bevegelsen som satte kroppen i sentrum. Den sanselige verden blir beskrevet som aktiv, besjelet og levende. Merleau-Ponty (1962; 1994) er opptatt av relasjonen mellom kroppen og verden eller stedet. Han mener at kroppen nesten kan vokse sammen med

rommet. Kroppen er lynhurtig i stand til å tolke seg selv, ved bruk av sansene og koordinasjonen. Men kroppen kan ifølge Merleau-Ponty (1994) ikke sammenlignes med en fysisk gjenstand. Hvordan kroppen er og reagerer, kan ikke forklares med lover, men med et kunstverk, for et kunstverk kan forstås som et knutepunkt av levende betydninger (Merleau-Ponty 1994). Dette tolker jeg også slik at man har rom for fantasi og kreativitet i denne persepsjonen. Gadamer (2004) mener at vår menneskelige tilstedeværelse og væremåte er fortolkende. Han er opptatt av at mennesket alltid vil forsøke å forstå verden, og dette er en prosess som aldri kommer til å avsluttes. Å forstå er å oppfatte noe på en annen måte enn tidligere.

På barnas lekesteder i naturen opplevde jeg at leken var mulig å oppdage, selv om man som voksen kan ha problemer med å forstå barns lekeverden. Jeg skriver i avhandlingen:

Jeg må nok også plassere meg inn i rekken av voksne der den skjulte og til dels usynlige fantasiverden er en relativt ukjent verden. Jeg har som person vært opptatt av det konkrete på steder, og har ikke hatt en god nok forståelse for at det sansbare kan være så mye mer enn det en konkret ser eller kjenner med kroppen. Her har jeg måttet gå en ukjent, men lærerik sti sammen med barna, og jeg har funnet hjelp i å tenke tilbake på den leken jeg selv lekte som barn, hvor fantasien var sentral. Barna har åpnet opp nye stier for meg, og selv om jeg har opplevd det som kronglete har det vært spennende, og det har vært nødvendig for å kunne klare å formidle noe av barnas fantasiverden (Fasting 2012, s. 45).

Rasmussen (1992; 1996) er inspirert av Merleau-Ponty og har skrevet boken *Kroppens filosof* - som handler om Merleau-Pontys perspektiv (Rasmussen 1996). Rasmussen viser til utfordringene man møter når man som voksen skal forsøke å forstå barnas verden.

At se på verden med barnets øjne er krævende for et voksent menneske. Det fordrer, at man så vidt mulig ser bort fra forudfattede meninger og færdigudformede teorier om børns utvikling. Blikket bør fæstne sig ved barnet som et kropsligt eksisterende individ, der kommunikerer med verden igennem de sansemæssige erfaringer. Her er en naturlig indgang til barnets eget perspektiv på verden (Rasmussen 1992, s. 87).

Gadamer (2004) har en fenomenologisk tilnærming til lek. Han skriver at lek er en form for energi. Lek er ikke noe vi forholder oss nøytralt og iakttagende til, men det er noe vi deltar i. I leken underkaster man seg en felles handling der skillet mellom subjektet og objektet blir borte. I lekens verden er den normale

handlingens verden satt ut av spill. Her ligger lekens frihet, fascinasjon og ikke minst risiko. Vi risikerer å glemme oss selv og å miste vår normale selvkontroll. Lekens typiske trekk er selve bevegeligheten eller dynamikken: Det er snakk om en spontan bevegelse hit og dit som hele tiden fornyer seg, og leken kan endre karakter og gå nye veier. Gadamer mener at bevegelseslek, rollelek og skuespill er sentrale former for lek.

For Gadamer er derimot ikke lekeaktivitet det sentrale for forståelsen av lek, men heller det at lek er noe som fremstiller seg. Leken kan være usynlig, for man trenger ikke se lekebevegelsen for at lek skal finne sted (Tuft 1999). Dette sier mye om at barna kan oppleve å være i lek selv om man ikke ser at barn gjør en spesiell aktivitet eller leker. Gadamer ser leken som en naturlig og selvfornyende prosess. Den er gjentakende, men den fornyer seg og er også kreativ og eksperimentell.

Steinsholt (2001; 2010) er opptatt av Gadamers perspektiv på lek. Både Gadamer og Steinsholt sammenligner leken med kunstverket, og dette kan kanskje være nyttig når man skal forsøke å forstå lek. Det finnes ikke en sannhet rundt barnas lek og lekesteder. Det finnes heller ikke en sannhet om hva som er poesi. Innen poesi og kunst er man ikke opptatt av det som eksakt kan defineres. Steinsholt (2010) skriver om den undringen som skjer når vi blir fullstendig oppslukte, fanget og trollbundet av det kunstverket har å fortelle oss.

Når vi betrakter kunst forsøker vi å gripe det kunstverket forsøker å uttrykke. Vi ønsker å forstå hva det betyr. I møte med kunsten sitter vi ikke bare igjen med en følelse av at vi har fått oss en liten unik gledesstund eller en forfriskende estetisk opplevelse. Hvis vi derimot har fått en genuin erfaring av kunstverket, at vi har tilegnet oss noe mer og nytt om vår egen verden, vil vi føle at vi er blitt beriket og kanskje forvandlet. Vi vil føle at kunsten har gjort noe med oss (Steinsholt 2010, s. 103).

Gadamer (2004) forklarer at leken skjer innenfor et lekerom, og at polene i dette rommet er kunstverket og tilskueren. I dette lekerommet, et sted mellom kunstverket og tilskueren, skjer dialog og tolkning, og i dette mellomrommet forsøker man å skape sammenheng og mening (Steinsholt 2001). Leken er ifølge Gadamer kunstverkets egen måte å være på, og vi kan verken forvente å finne kunstverkets essens i kunstnerens eller tilskuerens bevissthet, men heller et sted midt imellom. Her er det også rom for fantasi og kreativitet (Steinsholt 2001). Slik jeg forstår dette, er en tilskuer ikke en person som bare dukker opp et sted når fremstillingen foregår. For at man skal være en sann tilskuer, må man delta, hengi seg eller la seg drive av sted. Vi må åpne opp og gi rom for at leken skal kunne påvirke oss.

Leken vil endre seg etter hvert som det skjer en tolkning og deltakerne gir innspill til leken, og/eller ved at lekestedet gir tilbakemeldinger til leken. Leken kan også gå nye og kreative veier på en uforklarlig måte. Mennesket kan bli lekt med av noe det ikke har kontroll over (Steinsholt 2001). Det kan være at denne leken «bare» skjer. Sammenhengen mellom de som leker, stedet de leker, og hvordan leken utvikler seg, avgjør hvordan leken blir, lekens selvfremstilling. Det er også viktig å få frem at leken ikke alltid er god og oppbyggende. Det er heller ikke slik at barna alltid hengir seg til leken.

I relasjonen mellom kroppen og stedet dukker nye elementer og kombinasjoner opp: Man får et kroppslig fellesskap med verden rundt seg (Merleau-Ponty 1994). Jeg ser en sammenheng mellom den dialogen Gadamer (2004) beskriver at skjer i lekerommet, og Merleau-Pontys relasjon mellom de som leker og verden.

Naturen som lekeplass

Både Merleau-Ponty og Gadamer er opptatte av at det er et dypere forhold mellom menneske og natur. Natur er ifølge Merleau-Ponty det evige, ekte og autentiske, og naturen både inneholder og er en menneskelig kontekst. Kanskje kan man forstå naturen som et mangfoldig sted? Merleau-Ponty (1962) mener vi er intimt forbundet med verden og naturen. Jeg skriver i doktorgradsavhandlingen om at barnas beste lekesteder er steder i naturområder (Fasting 2012). Disse stedene opplever barna som dynamiske og levende. Gadamer (2004) mener i likhet med Merleau-Ponty at mennesket er natur.

I denne sammenhengen blir det naturlig å si noe mer om betydningen av natur. I 1996 var jeg til stede på et foredrag hvor Cato Zahl Pedersen fortalte om turen sin til Sydpolen:

Naturen og mennesket virket i et vekselspill. I naturen er det ikke noen som spør deg hvordan du har det. Naturen setter krav til en. Når jeg var på tur, ble smertene annerledes. Da var det ikke så vondt som når en har fullt av mennesker rundt seg som stiller opp for en. I naturen har en noe annet enn smerter å konsentrere seg om. Her kan en ikke gi opp.

Tidsaspektet blir annerledes i natur. Man kan glemme både tid og sted når man er i natur. I naturen er det andre rytmer som teller. Er vi slitne, tørste, sultne? I naturen har man mulighet for å prøve ut andre roller enn man vanligvis har, for

i naturen har du gjerne ingen definerte roller. Naturen gjør ikke forskjell på folk (Fasting 2000). Mennesket finner i naturen gjenklang for følelser, stemninger og opplevelser. Naturens krav er like for alle, om du er barn eller voksne, frisk eller syk.

Barna i mitt doktorgradsarbeid uttrykte at lekesteder i naturen var unike. På disse lekestedene var deres lek i stor grad preget av fantasi, kreativitet og bevegelse. Det var tydelig at barnas steder hadde stor betydning for den leken som foregikk her (Fasting 2012). Dette minner oss voksne på at vi skal være bevisste på hvilke steder vi velger for barn. Hvilke steder gir rom for lek?

Barna har vist meg at lek preget av fantasi og kreativitet fant sted på steder der barna kunne gjemme seg litt bort, da gjerne i skogholt. Barna uttrykte at de opplever at lekestedene forstår dem og kommuniserer med dem. Barna uttrykte at de noen ganger følte en tilknytning til steder, de følte en u håndgripelig stemning, en atmosfære: De hadde sterke følelser for sine steder (Fasting 2012). Hvordan kan jeg forklare dette? Barna uttrykte at de følte at stedene de var på, snakket til dem, da ikke med ord, men med en annen type kommunikasjon. Merleau-Ponty (1994) skriver om at steder snakker til deg, og han har vært opptatt av at barn er mer åpne for sine omgivelser enn det en del voksne er. Barna var veldig åpne og oppmerksomme på sine lekesteder. «Naturen, for så vidt den er uten formål, hensigt og anstrengelse, er et bestandig selvfornyende spil, der ligefrem kan være et forbilde for kunsten» (Gadamer 2004, s. 105). Betyr dette at naturen kan være et forbilde for kunsten eller leken? Dette er et interessant spørsmål siden barnas lek fremstår som så naturlig og så elementær i barnas hverdag. «Også menneskets spil [lek] er en naturlig proces. Netop fordi og for så vidt mennesket er natur, er meningen med dets spil [lek] en ren selvfremstilling» (Gadamer 2004, s. 104).

Rasmussen (1992) er også opptatt av fantasien som et kroppslig fenomen:

Det er hænderne, fødderne, ørerne, øjnene og munden, der stiller spørgsmål til verden, og det kan de kun gøre ved hjælp af de erfaringer, der allerede er aflejret i kroppen. Den barnlige hukommelse og fantasi er et kropsligt potentiale, der ligger og venter i hænderne og fødderne. Det er på denne måde, at et barn erfarer verden. Den er hverken i det indre eller ydre. Den udspiller sig midt imellem – lige der, hvor barnehænderne f.eks griber om den velformede pind, og øjnene lynhurtigt ser en pistol, hånden kan skyde med. Hændernes levede erfaringer udkaster den mulighed, at pinden kan blive til en pistol (s. 89).

Rasmussen (1992; 1996) har ikke bare tatt barns fantasi på alvor, men han er også svært opptatt av barns bevegelseslek. Han er opptatt av at barn konstant er i bevegelse, og at de sjelden sitter stille når de er på sine lekeplasser. Barn

gjør hurtige og plutselige bevegelser, og de er opptatte av å utforske kroppens muligheter. Bevegelse er viktig i barns lek, og bevegelse er viktig innen helsearbeid. Når barn er i bevegelsen, kommer de i kroppslig kontakt med og i relasjon med sine lekesteder. Merleau-Ponty er opptatt av at kroppsspråk, stemninger og følelser er sentrale elementer i lek.

Kaos i leg utløser lystbetonet forvirring, fryd, tankeløshed, dumdristighed, hurtig kroppslig bevægelse, tumult, magtudfoldelse og voldsomhed. Denne side af legen er mere eller mindre overset i den moderne legeforskning, der har vokset sig stor og stærk i de sidste 10–15 år. Interessen har først og fremmest samlet sig om lade-som-om legen (Rasmussen 1992, s. 7).

Rasmussen (1992) er opptatt av kroppens bevegelse, og han er kritisk til lekforskning som ser på lek som et hovedsakelig mentalt eller språklig fenomen. Barnets kropp er forlenget ut i rommet, og rommet blir til i møte med en barnekropp som er i bevegelse, mener han. Kroppen er grunnlaget for barns identitet og verden. Barnets identitet trer frem i kroppen, og barn opplever og erfarer sin egen kunnskap kroppslig. Kroppen og verden inngår i et samspill i persepsjonen. Jeg vil nå komme med to eksempler som vil si mer om stedets betydning for lek.

Eksempel 1: Sivs lek

Siv elsker å leke, og hun forsvant plutselig inn i lekeverdenen og var fanget i leken. Sivs lek var genuin og ekte, og hun ga meg sterke opplevelser da hun formidlet sin lekeglede. Hun er ekspert på å gjøre endringer i leken underveis. Hun overdriver, forminsker, lager kraftige bevegelser eller myke bevegelser ut fra hvilke dyr hun leker at hun er, og hvilken kontekst hun er i. Hun forteller mye om sine opplevelser av stedet gjennom sitt kroppsspråk. Hun har noen ganger forsiktige bevegelser, for tenk om tigrene faller i vannet, men så kommer det en snill stamme og redder dem, så da kan de slappe av, og kroppen hennes er helt avslappet. Siv var veldig kreativ. Noen ganger kunne det nesten virke som om at hun forsøkte å glemme litt av virkeligheten ved å «gjemme seg litt bort» i lekeverdenen. Hun uttrykte en gang for meg at hun savnet å ha flere å leke med, og at hun savnet de gamle lekestedene sine etter at foreldrene ble skilt og hun flyttet. Kanskje er leken noen ganger en flukt fra virkeligheten for henne? Men likevel er det leken i seg selv dette prosjektet handler om, og leken var god og viktig for Siv. Siv var oppe i klatreveggen litt foran meg, og plutselig inntar hun denne stillingen. Så sier hun: «Merete, hva tror du jeg er nå?»

KAPITTEL 3

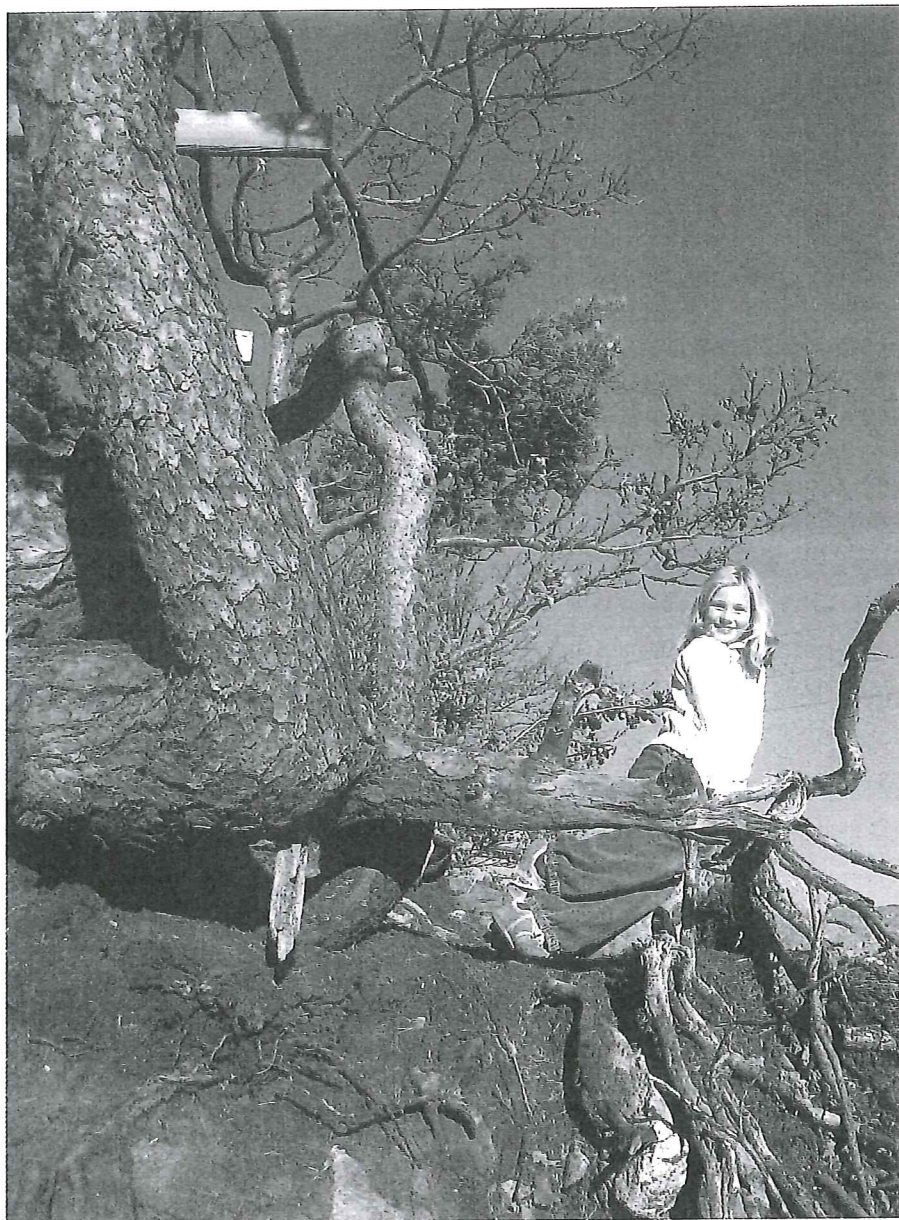

Foto 1 «Jeg er en havfrue...», sier Siv

Foto: Merete Lund Fasting

Som vi ser her, kan også en lek ha en poetisk eller mytisk karakter. Dette stedet ser jeg på som dynamisk og levende. På bildet ser vi Siv som har inntatt stillingen som havfrue. Det er antagelig ikke tilfeldig at hun inntar denne stillingen akkurat her ved dette furutreet. Dette treet har en uvanlig vekstform: Stammen går først utover og så oppover. Det skyldes kanskje tidligere hendelser i trets liv, for eksempel endringer i jorda og nedpressing av stammen. Treet har så forsøkt å vokse oppover igjen, som er naturlig, og har nå et flott uttrykk: utoverlent, oppadstigende, dristig, modig og fullt av selvtillit. Treet har gjenvunnet balansen og optimismen. Kanskje Siv intuitivt sanser trets kraft og påvirkes av den lille greina som strekker seg frem, og som kan minne om en havfrue? Hva betyr så en slik opplevelse her oppe i fjellskrenten for Sivs relasjon til dette stedet? Kanskje får hun et forhold til steder hvor hun har denne opplevelsen? Denne situasjonen der Siv plutselig var en havfrue, tolket jeg som en helt spesiell situasjon. Det at hun inntok denne stillingen, gjorde at stedet og kroppen plutselig ble en helhet. Det var antagelig ikke tilfeldig at dette skjedde akkurat her, tenker jeg, for det skjedde så naturlig? Kanskje hadde det skjedd noe liknende på dette stedet tidligere? Merleau-Ponty (1962) og Gadamer (2004) er opptatt av at mennesker har et kreativt og poetisk forhold til virkeligheten, og i Sivs lek og Sivs relasjon til hennes lekesteder blir dette tydelig.

Eksempel 2: Birks lek

Birk fortalte meg allerede den første dagen jeg var sammen med klasse 5A, at han hadde mistet favorittreet sitt rett bak huset denne sommeren fordi naboen ville ha mer sol. Han savnet treet fordi han hadde sterke minner fra leken i det. Det at han hadde slengt seg fra treet og ned i komposten, glemmer han ikke så fort. Dette stedet levde videre i Birk. Etter at Birk mistet treet, begynte han å klatre og gå armgang i treet på bildet nedenfor, som lå litt lenger øst for det «gamle» treet. Men når han slipper seg ned fra dette treet, lander han ikke rett i komposten, men i en steinete bakke. Dette krevde større kontroll på hvordan han slipper greina for å få en best mulig landing. Birk viser meg at han går armgang utover greina på treet.

Foto 2 Birk slipper greina ...

Foto: Merete Lund Fasting

Det er en grein som en henger seg i, og så bøyer den seg ganske mye ned, og så slipper du deg. Og så går du ned der. Det kan være vondt noen ganger. Må ikke bøye for mye, for da får du kneet opp i kjaka. Noen ganger slår du deg litt. Men det er veldig gøy når det er snø da. Du føler bare HAAA- dunk og så er du nede. Du kjenner litt, og det kjennes som om du faller ned veldig høyt, kanskje fem meter, og får ikke vondt. Skulle egentlig ikke finne det ut, men når jeg var liten, så klatra jeg, og så falt jeg ned, og da fant jeg ut at det var gøy å leke sånn (Birk).

Dette er en intens kroppslig aktivitet der det hele tiden er en dialog mellom Birk og treet, for greina gir etter når Birk henger i den, og greina beveger seg når Birk beveger kroppen. Dette er ikke bare en krevende koordinativ bevegelse, men det er også svært tungt for armene å henge og bevege seg slik. Her er Merleau-Pontys begrep om å kroppsliggjøre en aktivitet illustrert. Birk kjenner dette treet og denne greina, og når han driver med denne intense aktiviteten, krever det at hele kroppen hans deltar. Forståelsens struktur viser seg gjennom dialog, skriver Steinsholt (2010). Birk har lært dette treet å kjenne gjennom kroppslig å være i dialog med det, prøve det ut og erfare det. Birk beveger seg i relasjon

med treet. Birk leker med treet, eller – for å si det med Gadamer's teori – lar Birk seg «overleke» fordi treet hele tiden skaper utfordringer som leken biter på.

Det er snakk om en prosess med dypt engasjement der vi fremstår som dialogiske skapninger som alltid allerede er i kontakt med ting og betydningsfulle mennesker som vi ikke er avskåret fra, men står i et nært og åpent forhold til. For Gadamer er mennesket ikke en passiv tilskuer; det deltar aktivt ved hele tiden å være-i-lek med andre (Steinsholt 2010, s. 108 flg.).

Når han kommer seg langt nok ut, slipper han greina og slenger seg ned i skrenten. Han viser gjennom denne aktiviteten en unik stedskjennskap. Alle de kroppslige sansene er aktive i denne relasjonen mellom treet og kroppen til Birk.

Det var ingen andre som turte å være med på denne aktiviteten, sa Birk, så han var her mest aleine. Heller ikke Ole, som var en av de to guttene som jeg hadde sett klatret høyest i trær i skogen med klassen, turte å bevege seg utover denne greina. Ole klatrer oppe i treet som Birk slipper seg ned fra, og når han står her oppe på en grein, kan man se på ansiktsuttrykket at han er skeptisk. «Det så ikke så skummelt ut når jeg sto på bakken og så på når Birk gjorde det, men når jeg selv sto der oppe, var det litt mer skummelt» (Ole). «Det er spennende at klatre høyt op i et trær, men uhyggelig at falde ned. I disse lege vover den legende noget, tager en risiko, søger eventyret» (Rasmussen 1992, s. 34).

Et moment når det gjelder barns bevegelseslek, er suget etter kroppslige utfordringer. Her er barn forskjellige. Noen barn har et indre driv og et ønske om å utfordre kroppen sin og det å kunne klare nye aktiviteter. Andre er mer opptatte av lek og aktivitet der de er trygge, og der de ikke utfordrer seg selv på denne måten. Birks lek i dette treet er det umulig å kontrollere fullt ut. Han beveger seg ut langs greina med armene, og han skal i riktig sekund slippe seg ned for å lande best mulig. Men full kontroll vil han ikke ha, for greina vil gi etter når han slipper. Det er derfor umulig å beregne akkurat hvor han skal lande. Det er mye stein i området der Birk lander. Det ligger en del usikkerhet og spenning i dette som Birk setter pris på.

Oppsummering

I dette kapitlet har det vært viktig å få frem perspektiver på lek som kan være relevante å ta med seg når man skal planlegge og gjennomføre helsearbeid. Lek, bevegelse, kropp i relasjon med omgivelsene, sanselighet og steder er sentrale

områder. Søkelyset har vært rettet mot å forsøke å få frem lekens unike karakter. Leken må få lov å være til stede og utvikle seg. Jeg har kommet med eksempler på at bevegelse og fantasi kan være sentrale faktorer i lek, og disse elementene kan være verdifulle for menneskers helse.

På lekesteder i natur kunne barna på egne vilkår klatre, hoppe, løpe, leke tiger eller konge og prinsesser. De var magiske, og de var spioner, de hengte og slengte. De viste meg at leken kunne ta dem med på en reise, leken kan gjøre at de glemte seg selv og glemte tid og sted. Barna fremsto som sterkt knyttet til lekestedene når de lekte i naturområder (Fasting 2012). Gadamer (2004) ser leken som en naturlig og selvfornyende prosess. Kanskje kan det at barna i stor grad leker i naturområder, gjøre noe med lekens bevegelsesform. Kanskje kan man si at lekens væremåte i høy grad ligner naturens bevegelsesform, slik Gadamer (2004) uttrykker seg. Barnas lek, som jeg observerte i mitt doktorgradsarbeid, fremsto i hvert fall i stor grad som sanselig, naturlig, dynamisk, grunnleggende og ekte.

Referanser

- Fasting, M.L. (2000). *Pust! Aktive barn med astma og allergi*. Oslo: Sebu forlag.
- Fasting, M.L. (2012). «Vi leker ute!» *En fenomenologisk hermeneutisk tilnærming til barns lek og lekesteder ute*. Doktoravhandling. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Gadamer, H.G. (2004). *Sandhed og metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Århus: Systime.
- Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of Perception*. London: Routledge.
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax.
- Rasmussen, T. Hangaard (1992). *Orden og kaos. Elementære grundkræfter i leg*. Brøndby: Semi-forlaget.
- Rasmussen, T. Hangaard (1996). *Kroppens filosof. Maurice Merleau-Ponty*. Brøndby: Semi-forlaget.
- Steinsholt, K. (2001). Kunst og lek hos Hans-Georg Gadamer, *Nordisk Pedagogik*, 20 (1): 30–48.
- Steinsholt, K. (2010). Vi må miste oss selv for å finne oss selv igjen. Lek, erfaring og dannelse hos Hans-Georg Gadamer, i K. Steinsholt og K.P. Gurholt (red.) *Aktive liv. Idrettspedagogiske perspektiver på kropp, bevegelse og dannelse*. Trondheim: Tapir Akademisk.
- Tuft, K. (1999). *Leg og forståelse. Gadamers legebegreb udlagt i forhold til kulturel overlevering og psykologisk teori*. Risskov: Jydsk Pædagog-seminarium.